

31986L0609

18.12.1986

ÚŘEDNÍ VĚSTNÍK EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ

L 358/1

SMĚRNICE RADY
ze dne 24. listopadu 1986
o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se ochrany zvířat používaných pro
pokusné a jiné vědecké účely

(86/609/EHS)

RADA EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ,

PŘIJALA TUTO SMĚRNICI:

s ohledem na Smlouvu o založení Evropského hospodářského Společenství, a zejména na článek 100 této smlouvy,

Článek 1

s ohledem na návrh Komise ⁽¹⁾,

Cílem této směrnice je sblížit právní a správní předpisy členských států na ochranu zvířat používaných k pokusným nebo jiným vědeckým účelům, aby se zabránilo tomu, že by se tyto předpisy zejména narušením hospodářské soutěže nebo překážkami v obchodu nepříznivě projevovaly na fungování společného trhu.

s ohledem na stanovisko Evropského parlamentu ⁽²⁾,

s ohledem na stanovisko Hospodářského a sociálního výboru ⁽³⁾,

Článek 2

vzhledem k tomu, že v současné době mezi platnými právními předpisy jednotlivých států o ochraně zvířat používaných pro určité pokusné účely existují rozdíly, které se mohou projevit na fungování společného trhu;

Pro účely této směrnice se rozumí:

vzhledem k tomu, že je třeba tyto rozdíly odstranit, přičemž by právní předpisy členských států měly být v této oblasti uvedeny v soulad; že by tímto sladěním mělo být zaručeno, že se počet zvířat používaných k pokusným a jiným vědeckým účelům omezí na minimum, že se zvířatům dostane náležitá péče, že budou ušetřena zbytečných bolestí, útrap, strachu a trvalých poškození, které mají být, pokud jsou nezbytné, omezeny na nejmenší míru;

- a) „z zvířaty“, pokud nejsou uvedeny jiné údaje, všichni živí obratlovci kromě člověka, včetně larválních forem schopných samostatného života nebo larválních forem schopných reprodukce, nikoli však plody nebo embrya;
- b) „p okusnými zvířaty“ zvířata, která jsou nebo mají být používána k pokusům;
- c) „chovanými zvířaty“ zvířata, která byla odchována v úředně povolených nebo registrovaných zařízeních výlučně pro pokusné účely;
- d) „pokusem“ každé použití zvířete k pokusným nebo jiným vědeckým účelům, které může vést k bolestem, utrpení, strachu nebo trvalým poškozením včetně zákroků, které mají nebo mohou vést k tomu, aby se zvíře takovým způsobem narodilo; sem však nepatří metody usmrcování nebo značkování zvířete, které jsou moderní praxí přijímány jako nejméně bolestivé (tj. bezbolestné); pokus začíná, když je zvíře

vzhledem k tomu, že by mělo být zamezeno zbytečnému opakování téhož pokusu,

⁽¹⁾ Úř. věst. C 351, 31. 12. 1985, s. 16.

⁽²⁾ Úř. věst. C 255, 13. 10. 1986, s. 250.

⁽³⁾ Úř. věst. C 207, 18. 8. 1986, s. 3.

poprvé připravováno k použití, a končí, když v souvislosti s tímto pokusem není už třeba konat další pozorování; vyřazení bolestí, útrap, strachu nebo trvalých poškození úspěšným použitím narkotizačních prostředků, analgetik nebo jiných metod neznamená, že by se tato definice na použití takto připraveného zvířete nevztahovala. Veterinární nepokusné výkony, prováděné v zemědělských hospodářstvích nebo na klinikách, jsou z této definice vyňaty;

- e) „*orgánem*“ orgán nebo orgány, na které je v každém z členských států přenesena příslušnost pro dozor nad pokusy ve smyslu této směrnice;
- f) „*kvalifikovanou osobou*“ osoba, která podle názoru členského státu má potřebnou kvalifikaci, aby mohla vykonávat příslušnou činnost uvedenou v této směrnici;
- g) „*zařízením*“ závod, ústav, budovy, komplexy budov nebo jiné prostory; mohou sem patřit zařízení, která nejsou úplně oplocena nebo zastřešena, jakož i pohyblivá zařízení;
- h) „*chovnými zařízeními*“ zařízení, v nichž jsou chována určitá zvířata pro pokusné účely;
- i) „*dodavatelskými zařízeními*“ zařízení, která existují odděleně od chovných zařízení a dodávají zvířata určená k pokusným účelům;
- j) „*uživatelskými zařízeními*“ zařízení, v nichž jsou zvířata užívána k pokusným účelům;
- k) „*náležitě anestetizovaným*“ anestezii (místní nebo celkovou), která se svou účinností rovná anestezii obvyklé ve správné veterinární praxi, znečitlivěné;
- l) „*bezbolestným usmrcením*“ usmrcení odpovídající druhu zvířete, při němž jsou zvířeti způsobeny co možná nejmenší fyzické i psychologické útrapy.

Článek 3

Tato směrnice se vztahuje na používání zvířat při pokusech, které jsou prováděny pro některý z těchto účelů:

- a) vývoj, výroba, zkoušky kvality, účinnosti a nezávadnosti léčiv, potravin a jiných látek nebo výrobků:
  - i) k odvrácení nebo zabránění choroby, diagnóze nebo léčení nebo zabránění jiných anomálií nebo jejich následků u lidí, zvířat nebo rostlin,
  - ii) k posuzování, zjišťování, regulaci nebo úpravě fyziologických znaků u lidí, zvířat nebo rostlin;
- b) ochrana životního prostředí v zájmu zdraví nebo dobrých životních podmínek lidí nebo zvířat.

Článek 4

Každý členský stát musí zakázat pokusy na zvířatech, která jsou podle přílohy I Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících zvířat a planě rostoucích rostlin a podle přílohy C části 1 nařízení (EHS) č. 3626/82 (1) považována za ohrožené druhy, kromě případů, kdy jsou tyto pokusy v souladu s uvedeným nařízením a slouží některému z těchto účelů:

- bádání zaměřenému na zachování dotyčných druhů,
- závažným biomedicínským účelům, pokud dotyčné druhy přicházejí pro tyto účely výjimečně jako jediné v úvahu.

Článek 5

Co se týče všeobecné péče a umístění zvířat, dbají členské státy o to, aby:

- a) všechna pokusná zvířata byla umístěna způsobem přiměřeným svému zdravotnímu stavu a dobrým životním podmínkám za vhodných podmínek prostředí a při umožnění aspoň určité volnosti pohybu a aby se jim dostávalo náležitě potraviny, vody a péče;
- b) možnosti zvířat při uspokojování fyziologických a etologických potřeb byly omezovány jen potud, pokud je to nevyhnutelně nutné;
- c) podmínky prostředí, v nichž jsou zvířata chována, držena nebo používána, byly denně kontrolovány;
- d) dobré životní podmínky a zdravotní stav pokusných zvířat byly kontrolovány kvalifikovanou osobou, aby nedocházelo k bolestem, zbytečnému utrpení, strachu nebo trvalému poškození;
- e) byla učiněna opatření zaručující, že zjištěné nedostatky nebo útrapy budou odstraněny co možná nejrychleji.

Při provádění ustanovení podle písmen a) a b) se členské státy řídí pokyny v příloze II.

Článek 6

1. Každý členský stát určí orgán, případně orgány, které jsou příslušné pro dozor nad náležitým dodržováním této směrnice.
2. V rámci provádění této směrnice učiní členské státy potřebná opatření, aby orgán určený podle odstavce 1 měl poradce z okruhu znalců.

(1) Úř. věst. L 384, 31. 12. 1982, s. 1.

Článek 7

1. Pokusy mohou být prováděny pouze oprávněnými kvalifikovanými osobami nebo pod přímou odpovědností takové osoby, nebo byl-li příslušný pokusný nebo vědecký záměr schválen v souladu s vnitrostátním právem.

2. Pokus nesmí být proveden, je-li pro dosažení žádaného výsledku k dispozici vědecky vyhovující, zastupitelná a proveditelná alternativa, při které nemusí být použito zvíře.

3. Je-li pokus nevyhnutelný, musí být pečlivě provedena volba vhodného zvířecího druhu, a je-li třeba, musí být vůči orgánu zdůvodněna. Naskýtá-li se více způsobů provedení pokusu, je nutno zvolit ten způsob, při kterém bude použit co nejmenší počet zvířat, při kterém se použijí zvířata co do smyslové fyziologie nejméně vyvinutá, při kterém vznikne co nejméně bolesti, útrap, strachu nebo trvalých poškození a kde je největší pravděpodobnost, že bude dosaženo uspokojivých výsledků.

Pokusy na zvířatech odchycených z přírody smějí být prováděny pouze tehdy, jestliže pokusy na jiných zvířatech nestačí pro zamýšlený účel.

4. Pokusy je nutno provádět tak, aby pokusná zvířata byla ušetřena strachu nebo zbytečných bolestí a utrpení. Přitom je nutno dodržovat ustanovení článku 8. Ve všech případech je nutno dodržovat opatření uvedená v článku 9.

Článek 8

1. Každý pokus musí být prováděn za celkové nebo místní anestezie.

2. Odstavec 1 se nepoužije, jestliže:

- a) se má za to, že anestezie způsobí zvířeti větší újmu než samotný pokus;
- b) anestezie není slučitelná s cílem pokusu. Pro takové případy je třeba učinit vhodná právní nebo správní opatření, aby takovéto pokusy nebyly prováděny zbytečně.

Anestezie se má provádět v případě těžkých poranění, která mohou způsobovat silné bolesti.

3. Není-li možná anestezie, je potřebné v největší možné míře použít analgetik nebo jiných metod, aby byly bolesti, útrapy, strach nebo poškození zmírněny a aby bylo zvíře v každém případě ušetřeno silných bolestí, strachu nebo útrap.

4. Pokud je takový postup slučitelný s cílem pokusu, musí být narkotizované zvíře, u kterého po odeznění narkózy nastanou

prudké bolesti, včas ošetřeno prostředky tlumícími bolest, nebo pokud to není možné, ihned bezbolestně usmrceno.

Článek 9

1. Na konci pokusu se rozhodne, zda má být zvíře ponecháno naživu nebo bezbolestně usmrceno; nesmí být ponecháno naživu v případě, že i po dosažení jinak normálního zdravotního stavu lze očekávat stále bolesti nebo strádání.

2. Rozhodnutí uvedená v odstavci 1 přísluší kvalifikované osobě, nejlépe veterinárnímu lékaři.

3. Jestliže na konci pokusu

- a) má být zvíře ponecháno naživu, musí být přiměřeně svému zdravotnímu stavu ošetřováno, pozorováno veterinárním lékařem nebo jinou kvalifikovanou osobou a drženo za podmínek, které odpovídají požadavkům uvedeným v článku 5. Výjimky z podmínek uvedených pod tímto článkem mohou být na základě veterinárního posouzení připuštěny u zvířete, které není v důsledku této výjimky vystaveno žádným útrapám;
- b) nemá být zvíře ponecháno naživu nebo nemohou-li být na toto zvíře uplatněna ustanovení článku 5 týkající se jeho dobrých životních podmínek, musí být co možná nejdříve bezbolestně usmrceno.

Článek 10

Členské státy zajistí, aby každé opakované použití zvířat k pokusným účelům bylo slučitelné s touto směrnicí.

Zejména nesmí být zvíře více než jedenkrát použito k pokusům, jsou-li spojeny se značnými bolestmi, strachem nebo odpovídajícím utrpením.

Článek 11

Bez ohledu na další ustanovení této směrnice může orgán z opodstatněných důvodů připustit, aby byla zvířata v rámci pokusu vypuštěna do přírody, pokud je přesvědčen, že byla vynaložena co největší péče na zajištění dobrých životních podmínek zvířat, a pokud to zdravotní stav zvířat připouští a nehrozí nebezpečí pro veřejné zdraví nebo prostředí.

Článek 12

1. Členské státy stanoví postup, podle kterého musí být orgány předem nahlášený samotné pokusy nebo údaje týkající se osob, které tyto pokusy provádějí.

2. Má-li být zvíře podrobeno pokusu, při kterém je nutno počítat se značnými a případně i déletrvajícími bolestmi, musí být tento pokus orgánu zvláště oznámen, odůvodněn nebo orgánem výslovně schválen. Není-li orgán přesvědčen o tom, že pokus je dostatečně významný pro základní potřeby člověka nebo zvířat, musí podniknout vhodné soudní nebo administrativní kroky.

Článek 13

1. Orgán každého členského státu musí na základě došlých žádostí o schválení a oznámení i předložených zpráv shromažďovat, a pokud je to možné, v pravidelných časových intervalech uveřejňovat následující statistické informace o použití zvířat:

- a) počet a druh zvířat použitých pro pokusné účely;
- b) podle vybraných kategorií rozčleněný počet zvířat, která byla použita k pokusným účelům podle článku 3;
- c) podle vybraných kategorií rozčleněný počet zvířat, která byla použita pro zákonem předepsané pokusné účely.

2. Členské státy učiní všechna potřebná opatření, aby byla chráněna důvěrnost informací týkajících se obchodních zájmů, které jsou podle této směrnice předávány.

Článek 14

Osoby, které provádějí pokusy, podílejí se na nich nebo pečují o zvířata používaná při pokusech včetně osob, které vykonávají dozorní funkce, musí prokázat odpovídající vzdělání.

Zejména osoby, které pokusy provádějí nebo sledují jejich průběh, musí být vzdělány v některé vědní disciplíně související s prováděným pokusem, musí disponovat potřebnou způsobilostí v zacházení s pokusnými zvířaty a v péči o ně a musí prokázat příslušnému orgánu dostatečný stupeň vzdělání pro plnění svých úkolů.

Článek 15

Chovná a dodavatelská zařízení musí být orgánem schválena nebo u něho evidována a musí splňovat požadavky článků 5 a 14, ledaže bylo orgánem uděleno povolení podle čl. 19 odst. 4 nebo podle článku 21. Dodavatelské zařízení smí zvířata odebírat pouze z chovného zařízení nebo jiných dodavatelských zařízení, ledaže bylo zvíře řádně dovezeno a nejedná se o zvíře zdivočelé nebo toulavé. Obecná nebo jednotlivá výjimka z tohoto ustanovení může být dodavatelskému zařízení vydána za podmínky stanovených orgánem.

Článek 16

Při schválení nebo evidování uvedeném v článku 15 musí být jmenovitě uvedena odpovědná kvalifikovaná osoba, která dbá o to, aby se zvířatům chovaným nebo držným v zařízení dostávalo přiměřené péče a aby byla dodržována ustanovení článků 5 a 14.

Článek 17

1. Chovná nebo dodavatelská zařízení musí vést záznamy o počtu a druhu prodaných nebo dodaných zvířat, o datu prodeje nebo dodání, jakož i o jméne a adrese příjemce; rovněž je nutno zaznamenávat počet a druh zvířat uhynulých v dotyčném chovném nebo dodavatelském zařízení.

2. Každý orgán předepíše formu záznamů, které musí být vedeny osobou příslušnou pro zařízení vyjmenovaná v odstavci 1 a musí být k dispozici. Záznamy musí být uchovány nejméně tři roky od data posledního zápisu a jsou pravidelně kontrolovány pracovníky orgánu.

Článek 18

1. V každém chovném, dodavatelském nebo uživatelském zařízení musí být každý pes, kočka a subhumánní primát opatřen trvale a pomocí co nejméně bolestivé metody individuální značkou dříve, než je odstaven od matky; výjimka platí pro případy uvedené v odstavci 3.

2. Je-li neoznačený pes, kočka nebo subhumánní primát po odstavení poprvé přijat do některého z výše uvedených zařízení, musí být označen co možno nejdříve.

3. Jestliže jsou pes, kočka nebo subhumánní primát před odstavením přeneseni z jednoho zařízení ve smyslu odstavce 1 do jiného a není z praktických důvodů možné zvíře předem označovat, musí přijímací zařízení písemně uchovat všechny údaje, zejména o matce, tak dlouho, než je zvíře označováno.

4. Ze zápisů každého zařízení musí vyplývat podrobnosti o identitě a původu každého psa, každé kočky a každého subhumánního primáta.

Článek 19

1. Uživatelská zařízení musí být u orgánů registrována nebo orgánem povolena. Je nutno učinit opatření, aby uživatelská zařízení disponovala prostorami a přístroji pro používané zvířecí druhy a prováděné pokusy; jejich provedení, konstrukce a způsob práce musí zaručovat co nejefektivnější provádění pokusů tak, aby bylo možno dosáhnout průkazných výsledků s co možná

nejmenším počtem zvířat a s minimálním stupněm bolesti, útrap, strachu nebo trvalých poškození.

2. V každém uživatelském zařízení
  - a) musí být ustanovena osoba nebo osoby, které jsou v rámci zařízení odpovědné za péči o zvířata a o fungování vybavení;
  - b) musí být k dispozici školený personál v dostatečném počtu;
  - c) musí být učiněna náležitá opatření pro veterinární konzultace nebo ošetřování;
  - d) by měl být pověřen veterinární lékař nebo jiná odpovědná osoba poradenskými funkcemi týkajícími se životních podmínek zvířat.
3. Pokusy mohou být se souhlasem orgánu prováděny též mimo uživatelská zařízení.

4. Uživatelská zařízení smějí používat pouze zvířata, která pocházejí z chovných nebo dodavatelských zařízení, ledaže orgán udělí obecné nebo zvláštní povolení podle podmínek jím stanovených. Chovaným zvířatům je třeba vždy dávat přednost. Toulavá domácí zvířata nesmějí být k pokusům používána. Obecné povolení udělené podle tohoto odstavce se nesmí vztahovat na toulavé psy nebo kočky.

5. Uživatelská zařízení musí vést záznamy o všech používaných zvířatech a na požádání orgánu je předložit. Pro všechna získaná zvířata musí ze záznamů vyplývat zejména počet a druh zvířat, jejich původ i datum přijetí. Záznamy musí být uchovány nejméně tři roky a na požádání orgánu zpřístupněny. Uživatelská zařízení podléhají pravidelným kontrolám pracovníků orgánu.

Článek 20

Jestliže uživatelská zařízení chovají pokusná zvířata ve vlastních prostorách, je potřebné pouze jedno evidování nebo povolení podle článků 15 a 19. Dotyčná zařízení musí však dodržovat příslušná ustanovení této směrnice o chovných a uživatelských zařízeních.

Článek 21

Zvířata určená pro pokusy patřící ke druhům uvedeným v příloze I musí být chovaná zvířata, ledaže orgán připustil obecnou nebo zvláštní výjimku podle podmínek jím stanovených.

Článek 22

1. Je-li to možné, uznávají členské státy platnost výsledků pokusů, které byly provedeny na území jiného členského státu, aby se zabránilo duplicitě v provádění pokusů pro dodržení zdravotnických a bezpečnostních předpisů platných v jednotlivých státech nebo ve Společenství, pokud nejsou nutné další pokusy pro ochranu veřejného zdraví a veřejné bezpečnosti.

2. K tomuto účelu informují členské státy — pokud je to proveditelné a aniž jsou dotčena ustanovení stávajících směrnic Společenství — Komisi o svých právních předpisech a správních postupech týkajících se pokusů se zvířaty včetně požadavků, které musí být splněny před uvedením výrobků na trh. Dále předávají Komisi věcné informace o pokusech prováděných na svém území i o povoleních nebo jiných správně technických podrobnostech souvisejících s těmito pokusy.

3. Komise zřídí stálý poradní výbor, v němž jsou zastoupeny členské státy a jenž podporuje Komisi při provádění výměny vhodných informací, přičemž dodržuje požadavky na zachování tajemství a radí Komisi v souvislosti s používáním této směrnice.

Článek 23

1. Komise a členské státy by měly podporovat vývoj a uznání alternativních technik, které mohou poskytnout výsledky srovnatelné s pokusy na zvířatech, ale vyžadují méně zvířat a jsou spojeny s menší bolestí, a mají učinit další, podle jejich názoru vhodná opatření, pro podporu bádání v této oblasti. Komise a členské státy mají sledovat vývojové tendence týkající se pokusných metod.

2. Komise podá do konce roku 1987 zprávu o možnosti změny pokusů a pokynů zakotvených ve stávajících právních předpisech Společenství s přihlédnutím k cílům uvedeným v odstavci 1.

Článek 24

Tato směrnice nebrání členským státům učinit přísnější opatření na ochranu zvířat užívaných k pokusným účelům nebo na kontrolu a omezení užívání pokusných zvířat. Členské státy mohou zejména vyžadovat předběžné schválení pokusů nebo pracovních programů, které je nutno ohlásit podle čl. 12 odst. 1.

Článek 25

1. Členské státy přijmou opatření nezbytná k dosažení souladu s touto směrnicí do 24. listopadu 1989. Neprodleně o nich uvědomí Komisi.

2. Členské státy sdělí Komisi vnitrostátní předpisy, které přijmou v oblasti působnosti této směrnice.

Článek 26

Členské státy informují Komisi pravidelně, avšak alespoň každé tři roky, a to poprvé pět roků od oznámení této směrnice, o opatřeních provedených v této oblasti, a předloží jí souhrn informací shromážděných podle článku 13. Komise vypracuje zprávu pro Radu a pro Evropský parlament.

Článek 27

Tato směrnice je určena členskými státy.

V Bruselu dne 24. listopadu 1986.

Za Radu

předseda

W. WALDEGRAVE

PŘÍLOHA I

SEZNAM POKUSNÝCH ZVÍŘAT PODLE ČLÁNKU 21

— Myš	— <i>Mus musculus</i>
— Potkan	— <i>Rattus norvegicus</i>
— Morče	— <i>Cavia porcellus</i>
— Křeček zlatý	— <i>Mesocricetus auratus</i>
— Králík	— <i>Oryctolagus cuniculus</i>
— Subhumánní primáti	
— Pes	— <i>Canis familiaris</i>
— Kočka	— <i>Felis catus</i>
— Křepelka	— <i>Coturnix coturnix</i>

PŘÍLOHA II

POKYNY PRO UMÍSTĚNÍ ZVÍŘAT A PÉČI O NĚ

(článek 5 směrnice)

ÚVOD

1. Rada Evropského hospodářského společenství rozhodla, že směrnici mají být uvedeny v soulad právní předpisy členských států na ochranu zvířat určených pro pokusné a jiné vědecké účely, aby se odstranily rozdíly, které by mohly nepříznivě působit na fungování společného trhu. Tímto sladěním má být zajištěno, že se zvířatům dostane náležitá péče, že budou ušetřena zbytečných bolestí, útrap, strachu a trvalých poškození, a že pokud jsou tyto nevyhnutelné, budou omezeny na nejmenší možnou míru.
2. Provádějí se sice některé pokusy za přirozených podmínek na volně žijících, samostatných divokých zvířatech; takové pokusy se však dějí jen v poměrně nepatrném rozsahu. Daleko největší část zvířat užívaných při pokusech musí být z praktických důvodů umístěna za určité fyzické kontroly v zařízeních; paleta těchto zařízení zahrnuje přírodní oboru stejně jako laboratorní klece. V této situaci se střetávají nanejvýš protichůdné zájmy: na jedné straně zájem zvířete, jehož volnost pohybu, sociální vztahy a jiné životní projevy musí být omezeny, na druhé straně zájem vedoucího pokusu a jeho asistentů, kteří požadují úplnou kontrolu nad zvířetem a jeho prostředím. Při tomto střetu zájmů je zvíře mnohdy až na druhém místě.
3. Článek 5 směrnice proto dbá na to, aby „co se týče všeobecné péče a umístění zvířat,
  - a) byla všechna pokusná zvířata umístěna způsobem přiměřeným jejich zdravotnímu stavu a dobrým životním podmínkám za vhodných podmínek prostředí při zabezpečení alespoň určité volnosti pohybu a aby se jim dostávalo přiměřené potravy, vody a péče;
  - b) možnosti pokusných zvířat uspokojovat své fyziologické a etologické potřeby byly omezovány jen potud, pokud je to nevyhnutelně nutné.“
4. V této příloze jsou uvedeny určité pokyny, které se zakládají na současných znalostech a zvyklostech týkajících se umístění zvířat a péče o ně. Jsou v něm vykládány a doplňovány základní principy uvedené v článku 5. V tomto ohledu má být podporou orgánům, institucím a jednotlivým osobám, aby mohly sledovat cíle směrnice.
5. Slovo „péče“ zahrnuje všechny aspekty vztahu mezi zvířaty a člověkem, pokud je použito ve spojení se zvířaty, která slouží nebo mají sloužit k pokusům. Zásadně znamená soubor všech materiálních a nemateriálních prostředků, které člověk používá, aby udržel zvíře fyzicky i psychicky v takovém stavu, v němž by co nejméně trpělo a optimálně přestálo pokusy. Péče začíná v okamžiku, kdy je rozhodnuto o použití zvířete v pokusu, a pokračuje až do chvíle, kdy je zvíře bezbolestně usmrceno nebo kdy je dotyčné zařízení v souladu s článkem 9 směrnice po ukončení pokusu předisponuje jinak.
6. V této příloze mají být uvedeny rady pro navrhování odpovídajícího umístění pro zvířata. Je však řada metod pro chov a držení laboratorních zvířat, které se liší hlavně podle stupně mikrobiologické kontroly prostředí. Je třeba zdůraznit, že příslušný personál musí na základě charakteru a stavu zvířat posoudit, zda doporučené směrné hodnoty týkající se prostoru pro pohyb postačují, což nemusí vyhovovat, např. u zvláště agresivních zvířat. Při používání pokynů popsaných v této příloze je třeba mít na zřeteli podmínky u každé z těchto situací. Navíc je žádoucí objasnit postavení těchto pokynů. Na rozdíl od ustanovení samotné směrnice nejsou závazné. Jde o doporučení, která by měla být používána uvážlivě; jsou míněna jako návody pro postupy a směrné hodnoty, o které by všichni zúčastnění měli svědomitě usilovat. Z toho důvodu musí být v celém textu používáno slovo „měly by“, i když se slovo „musí“ jeví jako přiměřenější. Je například samozřejmé, že potrava a voda se musí poskytovat (viz body 3.7.2 a 3.8).
7. Z praktických a finančních důvodů nemusí být ostatně existující zařízení pro umístování zvířat nahrazována novými, dokud se pro opotřebením nebo z jiných příčin nestanou nepoužitelnými. Dokud nedojde k výměně podle těchto pokynů, musí na ně být brán pokud možno ohled tím způsobem, že zvířata budou umístována do dosavadních klecí a boxů s přihlédnutím k novým pokynům co do počtu a velikosti.

DEFINICE

Kromě definic uvedených v článku 2 směrnice se pro účely této přílohy navíc rozumí:

- a) „zvěřinci“ prostory, v nichž jsou zvířata umísťována pro chov nebo držena do zásoby nebo během provádění pokusů;
- b) „kleci“ pevná nebo přemístitelná prostora, která je vymezena pevnými stěnami a nejméně na jedné straně tyčemi nebo drátěným pletivem, nebo je-li třeba sítěmi, a v níž je umístěno jedno nebo více zvířat; počtem zvířat a velikostí prostoru je volnost pohybu zvířat relativně omezena;
- c) „boxem“ plocha vymezená např. stěnami, tyčemi nebo drátěným pletivem, na níž je umístěno jedno nebo více zvířat; podle velikosti oplocené plochy a počtu zvířat je jejich volnost pohybu méně omezena než v kleci;
- d) „výběhem“ plocha omezená např. ploty, stěnami, tyčemi nebo drátěným pletivem, která je často založena pod širým nebem a na níž se zvířata držená v klecích nebo boxech po určitou dobu, podle svých etologických a fyziologických potřeb, jako je potřeba pohybu, mohou volně pohybovat;
- e) „stáním“ malá na třech stranách ohraničená prostora, normálně se žlabem na krmivo a po stranách s bočními příčkami, kde lze držet uvázané jedno zvíře nebo dvě zvířata.

1. PROSTORY ZAŘÍZENÍ

1.1 Funkce a obecné řešení

- 1.1.1 Každé zařízení by mělo být konstruováno tak, aby umístěnému zvířecímu druhu poskytovalo přiměřený životní prostor. Kromě toho by mělo být utvářeno tak, aby nepovolané osoby neměly přístup.

Zařízení, která patří k většímu komplexu budov, by kromě toho měla být chráněna vlastními stavebními opatřeními a úpravami, jimiž by byl omezen počet vchodů a zamezen průchod nepovolaných osob.

- 1.1.2 Doporučuje se vytvořit program údržby, aby se předcházelo škodám na zařízení.

1.2 Zvěřince

- 1.2.1 Měla by být učiněna všechna potřebná opatření k zajištění pravidelného a účinného čištění prostor a k udržování uspokojivých hygienických směrných hodnot. Stropy a stěny by měly být pevné a opatřené hladkým, nepropustným a snadno omyvatelným povrchem. Zvláštní pozornost by se měla věnovat místům dotyku s dveřmi, kanály, rourami a kabely. Eventuální dveře a okna by měly být konstruovány nebo chráněny tak, aby dovnitř nemohla vniknout nežádoucí zvířata, popřípadě může být do dveří zabudováno kontrolní okno. Podlahy by měly být hladké, nepropustné a s protiskluzovou úpravou, snadno omyvatelným povrchem, který snese váhu podstavce nebo jiných těžkých předmětů, aniž by se poškodil. Eventuální odtoky by měly být vhodným způsobem zakryty a opatřeny zábranami, aby tudy nemohla dovnitř vnikat zvířata.
- 1.2.2 Stěny a podlahy v prostorách, kde se mohou zvířata volně pohybovat, by měly být opatřeny obzvláště odolným povrchem, který by nepodléhal silnému opotřebování zvířaty ani opotřebování čisticími pracemi. Materiál by měl být pro zvířata zdravotně neškodný a neměl by je zraňovat. V takových prostorách jsou žádoucí odtoky. Nástroje a vybavení by měly být obzvláště chráněny, aby je zvířata nemohla poškodit nebo se sama o ně poranit. Jsou-li k dispozici plochy pro pohyb pod širým nebem, měla by být případně učiněna opatření, aby se zamezil přístup veřejnosti a cizím zvířatům.
- 1.2.3 Prostory, v nichž se mají držet hospodářská užitková zvířata (skot, ovce, kozy, prasata, koně, drůbež atd.), by měly odpovídat přinejmenším směrným hodnotám, jež byly stanoveny v Evropské úmluvě o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely a veterinárními a jinými orgány jednotlivých států.
- 1.2.4 Většina prostor určených pro držení zvířat je normálně plánována pro držení hlodavců. Často mohou být tyto prostory používány též pro umístění větších druhů zvířat. Je třeba dbát na to, aby nebyly společně umístěny druhy, které se vzájemně nesnášejí.
- 1.2.5 Prostory pro zvířata mohou být případně vybaveny zařízením k provádění menších pokusů a zákroků.

- 1.3 **Laboratoře a speciální prostory pro pokusy**
- 1.3.1 U chovných a dodavatelských zařízení by mělo existovat náležité vybavení pro sestavení zásilek a transportů zvířat.
- 1.3.2 Všechna zařízení by měla disponovat přinejmenším laboratoří s vybavením pro provádění jednoduchých diagnostických testů, pitev nebo pro odběr vzorků, které budou jinde podrobeny důkladnějším laboratorním vyšetřením.
- 1.3.3 Pro příjem nových zvířat by měla být připravena opatření jako např. karanténní místnost, jimiž se má zabránit, aby zvířata již žijící v zařízení byla ohrožována nově příchozími. Mají být k dispozici zvláštní místnosti pro případy, při nichž není žádoucí provádět pokusy nebo pozorování v prostorách pro zvířata.
- 1.3.4 Pro nemocná nebo poraněná zvířata by měly být k dispozici odpovídající prostory, aby mohla být umístěna odděleně.
- 1.3.5 Případně mohou být k dispozici operační místnosti (jedna nebo více) vybavené příslušnými potřebami k provádění chirurgických výkonů za aseptických podmínek. V případě potřeby mají být k dispozici prostory, v nichž se zvířata po operativních zákrocích mohou zotavovat.
- 1.4 **Místnosti pro personál a zásoby**
- 1.4.1 Místnosti, ve kterých se skladují krmiva, by měly být chladné, suché a chráněné proti hmyzu a jiným škůdcům; místnosti sloužící jako sklady steliva by měly být suché a chráněné proti hmyzu a jiným škůdcům. Látky, které by mohly být znečištěné nebo představovat nebezpečí, musí být skladovány odděleně.
- 1.4.2 Měly by být k dispozici místnosti ke skladování čistých klecí, nástrojů a jiného vybavení.
- 1.4.3 Místnost pro čištění a mytí by měla být tak velká, aby se v ní dala umístit zařízení pro čištění a dezinfekci použitého nářadí. Provoz při čištění by měl být organizován tak, aby čisté nářadí bylo dopravováno odděleně od znečištěného, aby se zabránilo kontaminaci čerstvě vyčištěného nářadí. Stěny a podlahy by měly být opatřeny povrchem z náležitě odolného materiálu, a větrací systém by měl být proveden tak, aby odváděl přebytečné teplo a vlhko.
- 1.4.4 Pro hygienické uskladňování a odstraňování mrtvých zvířat a zvířecích odpadků by měla být učiněna potřebná opatření. Není-li spalování na místě možné nebo žádoucí, musí být učiněna odpovídající opatření pro bezpečnou likvidaci takového materiálu se zřetelem k místním ustanovením a obecním nařízením. Obzvláštní bezpečnostní opatření by měla být dodržována u vysoce toxických nebo radioaktivních odpadů.
- 1.4.5 Uspořádání a provedení spojovacích cest by mělo odpovídat normám pro zvěřince. Chodby by měly být tak široké, aby pohyblivé příslušenství mohlo být snadno dopravováno.
2. **PROSTŘEDÍ VE ZVĚŘINCÍCH A JEHO KONTROLA**
- 2.1 **Větrání**
- 2.1.1 Zvěřince by měly disponovat přiměřeným větracím systémem, který odpovídá nárokům umístěných druhů. Větracím systémem má být přiváděn čerstvý vzduch a odváděny pachy, škodlivé plyny, prach a choroboplodné zárodky všeho druhu, pokud je to možné. Systém slouží také k odstraňování nadbytečného tepla a vlhkosti.
- 2.1.2 Vzduch v místnostech by měl být často vyměňován. Míra 15 — 20 výměn vzduchu za hodinu je obvykle přiměřená. Za určitých podmínek, kdy je hustota obsazení nízká, může však postačit 8 až 10 výměn vzduchu za hodinu, nebo by případně bylo možno od nuceného větrání zcela upustit. Za jiných okolností by mohla být žádoucí podstatně vyšší míra výměny vzduchu. Mělo by být zabráněno recirkulaci nevyčištěného vzduchu. Je však třeba poukázat na to, že ani neúčinnější větrací systém nemůže nahradit špatné praktiky při čištění a nedbalost.
- 2.1.3 Větrací systém by měl být uspořádán tak, aby se zabránilo škodlivému průvanu.
- 2.1.4 V místnostech, kde jsou umístěna zvířata, by mělo být zakázáno kouření.
- 2.2 **Teplota**
- 2.2.1 Tabulka 1 udává doporučený rozsah teploty, který by měl být dodržován. Kromě toho by se mělo poukázat na to, že tyto hodnoty platí pouze pro dospělá, normální zvířata. Novorozená zvířata a mláďata často

potřebují mnohem vyšší teploty. Teplota v místnostech by měla být regulována v souladu s možnými změnami v tepelném režimu zvířat, které vyplývají z určitých fyziologických podmínek nebo z účinků pokusu.

2.2.2 Za klimatických podmínek převládajících v Evropě může být nutný větrací systém, který je zařízen tak, že přiváděný vzduch může být jak ohříván, tak chlazen.

2.2.3 V uživatelských zařízeních může být potřebná přesná regulace teploty ve zvěřincích, protože teplota okolí je fyzikální faktor, který silně ovlivňuje látkovou výměnu u zvířat.

2.3 Vlhkost vzduchu

Extrémní výkyvy relativní vlhkosti vzduchu mají negativní účinky na zdraví a dobré životní podmínky zvířat. Je proto třeba doporučit, aby vlhkost vzduchu ve zvěřincích byla přizpůsobena potřebám příslušných druhů zvířat; normálně by se měla pohybovat v rozmezí $55 \% \pm 10 \%$. Dále trvajících relativní vlhkost vzduchu pod 40% a nad 70% by měla být vyloučena.

2.4 Osvětlení

V místnostech bez oken je umělé osvětlení nutné jak pro uspokojení biologických potřeb zvířat, tak k zajištění dostatečných pracovních podmínek. Kromě toho je nutná regulace intenzity světla a dodržování rytmu dne a noci. Při chovu albinů by měl být brán zřetel na citlivost těchto zvířat vůči světlu (viz odst. 2.6).

2.5 Hluk

Hluk může představovat velmi rušivý faktor v chovech zvířat. Zvěřince a místnosti, ve kterých se provádějí pokusy, by měly být izolovány od zdrojů zvuku ve slyšitelné kmitočtové oblasti i ve vyšších kmitočtech, aby chování a fyziologie zvířat nebyly narušeny. Náhle vznikající hluk může vést ke značným změnám ve funkci orgánů; protože však jej nelze vždy vyloučit, je někdy doporučováno ve zvěřincích a v místnostech, kde se provádějí pokusy, udržovat určitou mírnou hladinu hluku, např. tlumenou hudbu.

2.6 Poplašné systémy

Zařízení, ve kterém je umístěno mnoho zvířat, má své slabiny. Je proto žádoucí chránit takové zařízení instalací vhodného systému, který hlásí požár stejně jako vniknutí nepovolaných osob. Technické chyby nebo výpadek větracího systému představují další nebezpečí, které může pro zvířata znamenat utrpení nebo i smrt následkem zadušení nebo přehřátí nebo které se může v méně závažných případech projevit na pokusu tak negativně, že pokus selže a musí být opakován. Proto by klimatizační zařízení mělo být opatřeno kontrolními systémy, aby personál mohl sledovat jeho normální provoz. Případně by měl být k dispozici náhradní agregát na výrobu elektrické energie, aby systémy, na kterých závisí přežití zvířat, a osvětlení v případech poruchy provozu nebo výpadku proudu dále pracovaly. Jednoznačné pokyny pro případy havárií by měly být viditelně a zřetelně umístěny. Pro nádrže, v nichž jsou umístěny ryby, se doporučují poplašné systémy, které hlásí poruchy a selhání v zásobování vodou. Mělo by se pečlivě dbát na to, aby provoz poplašných systémů co možno nejméně rušil zvířata.

3. PÉČE O ZVÍŘATA

3.1 Zdravotní stav

3.1.1 Osoba příslušná pro zařízení by se měla starat o to, aby bylo zajištěno pravidelné ošetřování zvířat a dohled na jejich umístění a péči o ně prostřednictvím veterinárního lékaře nebo jiné kvalifikované osoby.

3.1.2 Měla by být věnována odpovídající pozornost zdraví a hygieně personálu po té stránce, jež by mohla znamenat potenciální riziko pro zvířata.

3.2 Odchyt

Divoká a volně žijící zvířata by měla být odchytávána jen za použití šetrných metod a prostřednictvím zkušeného personálu, který má přesné znalosti o zvycích a stanovištích odchytávaných zvířat. Musí-li být během odchytu používán narkotizační prostředek nebo jiné léčivo, musí být podáván veterinárním lékařem nebo jinou kvalifikovanou osobou. Těžce zraněné zvíře by mělo být co nejdříve ošetřeno veterinárním lékařem. Jestliže by zvíře podle názoru veterinárního lékaře mohlo dále žít jen s bolestmi nebo útrapami, mělo by být ihned bezbolestně usmrceno. Není-li nablízku veterinární lékař, mělo by být těžce zraněné zvíře bez odkladu bezbolestně usmrceno.

3.3 Balení a doprava

Každý transport nepochybně znamená pro zvíře obtíže, které by měly být omezeny na minimum. Pro dopravu by zvířata měla být v dobrém zdravotním stavu, který by měl zabezpečit odesílatel. Zvířata nemocná nebo ta, která z jiných důvodů nejsou v dobré kondici, by neměla být přepravována, pokud transport není potřebný z důvodů léčby nebo diagnózy. Zvláštní ohled by měl být brán na vysokobřeží samice. Samice, u nichž pravděpodobně nastane porod během transportu nebo které porodily do 48 hodin před transportem, by měly být i s mláďaty z transportu vyloučeny. Dodavatel i přepravce by měli učinit veškerá nutná opatření týkající se balení, umístění a dopravní trasy, aby bylo zabráněno zbytečným útrapám v důsledku nedostatečného větrání, extrémních teplot, nedostatku potravy a vody, velkého prodloužení apod. Příjemce by měl být řádně informován o podrobnostech transportu a transportních listin, aby bylo zajištěno rychlé odbavení a převzetí na místě určení. Je nutno připomenout, že pro mezinárodní dopravu zvířat platí směrnice 77/489/EHS a 81/389/EHS; mimoto se doporučuje přísné dodržování vnitrostátních zákonů a ustanovení, jakož i ustanovení Mezinárodního svazu pro leteckou dopravu (International Air Transport Association) a Svazu pro leteckou dopravu zvířat (Animal Air Transport Association) pro živá zvířata.

3.4 Příjem a vybalení

Zásilky zvířat by měly být bez zbytečných průtahů převzaty a vybaleny. Po prohlídce by měla být zvířata umístěna v čistých klecích nebo boxech a náležitě nakrmena a napojena. Zvířata nemocná nebo ta, která jsou ve špatné tělesné kondici, by měla být podrobena pozorování a držena odděleně od ostatních. Měla by být co nejdříve vyšetřena veterinárním lékařem nebo jinou kvalifikovanou osobou a v případě potřeby léčena. Zvířata, která nemají žádnou naději na uzdravení, by měla být ihned bezbolestně usmrcena. Nakonec musí být všechna zvířata převzatá podle článků 17, 18 a čl. 19 odst. 5 směrnice registrována a označena. Transportní obaly by měly být bez odkladu zničeny, není-li možná jejich řádná dezinfekce.

3.5 Karanténa, izolace a přivykání

3.5.1 Účelem karantény je:

- a) chránit ostatní zvířata v zařízení;
- b) chránit člověka před infekcemi přenášenými zvířaty;
- c) podporovat správné vědecké postupy.

Není-li zdravotní stav zvířat převzatých do zařízení uspokojivý, doporučuje se držet je po určitou dobu v karanténě. V některých případech, např. u vztekliny, je možné trvání karantény v jednotlivých státech určováno podle vnitrostátních předpisů členského státu. V jiných případech kolísá a mělo by být podle dané situace stanoveno kompetentní osobou, zpravidla veterinárním lékařem určeným dotyčným zařízením (srovnej tabulku 2).

Během karanténní doby mohou být zvířata používána k pokusům, jestliže si přivykla na nové prostředí a nepředstavují žádné zvláštní ohrožení pro jiná zvířata nebo pro člověka.

3.5.2 Navrhuje se, aby bylo počítáno s prostorami pro izolaci zvířat, u nichž byly zjištěny příznaky choroby nebo u kterých je podezření na chorobu a která mohou představovat nebezpečí pro člověka nebo ostatní zvířata.

3.5.3 I když jsou zvířata zcela zjevně zdráva, je dobré, poskytně-li se jim dříve, než budou použita pro pokus, čas pro adaptaci. Potřebný čas k adaptaci závisí na různých faktorech, např. na zátěži, které byla zvířata vystavena, a ta je opět ovlivněna různými faktory, jako je délka transportu nebo stáří zvířat. Doba přivykání má být stanovena kvalifikovanou osobou.

3.6 Ustájení

3.6.1 Lze rozlišovat mezi dvěma základními systémy ustájení zvířat.

Za prvé je to systém, s jakým se setkáváme v chovných, dodavatelských a uživatelských zařízeních pro biomedicínské účely. Je koncipován pro ustájení hlodavců, králíků, masožravců, ptáků a subhumánních primátů, příležitostně také přezvýkavců, prasat a koní. Navrhované pokyny pro klece, boxy, výběhy a stání, vhodné pro taková zařízení, jsou uvedeny v tabulkách 3 až 13. Pokyny pro nejmenší rozměry půdorysů klecí lze získat z grafů 1 až 7. Grafy 8 až 12 dále poskytují příslušné pokyny pro posuzování hustoty zvířat v klecích.

Za druhé je to systém často se vyskytující v zařízeních, v nichž jsou k pokusům užívána jen hospodářská užitková zvířata nebo zvířata podobné velikosti. Vybavení pro ustájení zvířat by měla i v takovýchto zařízeních přinejmenším odpovídat běžným veterinárním parametrům.

- 3.6.2 Klece a boxy by neměly být vyráběny z materiálů, které jsou pro zdraví zvířat škodlivé; měly by být konstruovány tak, aby se zvířata nemohla poranit, a nejsou-li určeny k jednomu použití, měly by být vyrobeny z odolného materiálu, kterému neškodí čisticí a dezinfekční procesy. Zvláštní pozornost by měla být věnována podlahám klecí a boxů, které jsou různé podle druhu a stáří zvířat a měly by usnadňovat odstraňování výměšků.
- 3.6.3 Konstrukce boxů by měla vyhovovat dobrým životním podmínkám zvířat. Měly by umožňovat uspokojování určitých etologických potřeb (např. potřebu šplhání nebo občasného schovávání nebo vyhledávání přístřeší) a být koncipovány tak, aby se daly důkladně čistit a aby vylučovaly styk s jinými zvířaty.

3.7 Krmení

- 3.7.1 Při výběru, výrobě a přípravě krmiva by měla být učiněna opatření, aby bylo zabráněno chemické, fyzikální a mikrobiální kontaminaci. Pokud je to žádoucí, potrava pro zvířata by měla být balena ve vodotěsných pytlích a opatřena datem výroby. Měla by být balena, dopravována a skladována tak, aby bylo zabráněno kontaminaci, snížení kvality nebo zkáze. Skladovací prostory by měly být chladné, tmavé, suché a chráněné proti hmyzu a jiným škůdcům. Krmivo lehce podléhající zkáze jako zelená píče, zelenina, ovoce, maso, ryby atd. by mělo být skladováno v chladárnách, lednicích nebo mraznicích.

Veškeré násypky, koryta a jiné nářadí používané ke krmení by měly být pravidelně čistěny, a je-li to nutné, sterilizovány. Používá-li se vlhké krmivo, nebo jestliže je krmivo snadno znečišťováno vodou, močí apod., je žádoucí každodenní čištění.

- 3.7.2 Rozdělování krmiva může být různé podle druhů zvířat, mělo by však být prováděno tak, aby to odpovídalo fyziologickým potřebám zvířat. Mělo by se dbát na to, aby každé zvíře mělo přístup ke krmivu.

3.8 Napájení

- 3.8.1 Čistá pitná voda by měla být všem zvířatům stále k dispozici. Během transportu může být voda případně podávána jako součást vlhkého krmiva. Voda je však nositelem mikroorganismů, a proto by měla být podávána tak, aby možné riziko bylo omezeno na nejmenší míru. Obvykle se používají dvě metody: láhve a automatické napáječky.
- 3.8.2 Láhve se hojně používají u malých zvířat, jako hlodavců a králíků. Měly by být zhotoveny z průhledného materiálu, aby bylo možno kontrolovat jejich obsah. Měly by mít široké hrdlo, aby se daly lehce a důkladně čistit. Jsou-li zhotoveny z plastu, neměl by být vyluhovatelný. Víčka, uzávěry a trubky by měly být rovněž sterilizovatelné a snadno čistitelné. Veškeré láhve s příslušenstvím by měly být v přiměřených pravidelných časových intervalech rozebírány, čistěny a sterilizovány. Je lepší nahrazovat prázdné láhve čistými a sterilizovanými, než je znovu plnit ve zvěřincích.
- 3.8.3 Automatické napáječky by měly být pravidelně zkoušeny, udržovány a proplachovány, aby se předcházelo nehodám a šíření infekcí. Používají-li se klece s pevným dnem, je nutné dbát zejména na to, aby bylo co nejmenší nebezpečí zatopení. Rovněž se doporučují pravidelné bakteriologické zkoušky systému ke kontrole kvality vody.
- 3.8.4 Voda z veřejných vodáren obsahuje určité mikroorganismy, které jsou obvykle považovány za neškodné, s výjimkou případů, kdy se pracuje s mikrobiologicky definovanými zvířaty. V takových případech by měla voda být upravována. Voda z veřejných vodáren je normálně chlorována, čímž je růst mikroorganismů omezen. Pro udržení určitých potenciálních původců chorob, např. pseudomonád, na nízké úrovni uvedené chlorování nepostačuje. V takových případech se obsah chlóru ve vodě dodatečně zvyšuje, případně se k dosažení žádoucího účinku voda oksyduje.
- 3.8.5 U ryb, obojživelníků a plazů je tolerance vůči kyselině, chlóru a mnoha jiným chemickým látkám velice rozdílná v závislosti na druhu. Proto je důležité, aby voda přiváděná do akvárií a nádrží byla přizpůsobena potřebám a hranicím tolerance jednotlivých druhů.

3.9 Stelivo

Stelivo by mělo být suché, savé, bezprašné, nejedovaté a prosté původců chorob, škůdců nebo jakéhokoli jiného druhu kontaminace. Zvláště by neměly být používány piliny nebo jiný materiál ze dřeva, jež bylo chemicky zpracováno. Mohou být používány některé vedlejší průmyslové produkty nebo odpady, jako papírové odřezky.

3.10 Pohyb a manipulace

3.10.1 Doporučuje se využít každou příležitost k tomu, aby byl zvířeti umožněn pohyb.

3.10.2 Chování zvířete při pokusu velmi závisí na jeho důvěře k člověku; je nutno vyvinout vztah důvěry. Divoké nebo volně žijící zvíře se pravděpodobně nikdy nestane ideálním pokusným zvířetem. Domácí zvíře, které má kontakt s člověkem od narození a během odchovu, je jiné. Jednou utvořený vztah důvěry by však měl být udržován. Proto se doporučují časté kontakty, aby si zvíře přivyklo na přítomnost člověka a jeho činnost. Je-li to potřebné, měl by být vynaložen čas na mluvení se zvířetem, jeho zaměstnávání a péči o ně. Personál by měl být ve styku se zvířaty laskavý, mírný, ale rozhodný.

3.11 Čištění

3.11.1 Kvalita zařízení závisí ve velmi značné míře na hygienických poměrech. Pro výměnu steliva v klecích a boxech by měly být vydány přesné pokyny.

3.11.2 Měl by být zaveden rutinní program pro čištění, mytí, dezinfekci, a je-li třeba, pro sterilizaci klecí a příslušenství, láhví a jiného nářadí. Co nejvyšší míra čistoty a pořádku by měla vládnout v prostorách pro zvířata, umývárkách a skladištích.

3.11.3 Boxy, klece a výběhy pod širým nebem by měly být pravidelně čistěny a jejich podlahová krytina podle potřeby obnovována, aby zde nevznikl zdroj infekcí a zamoření parazity.

3.12 Bezbolestné usmrcování zvířat

3.12.1 Každá metoda, jak bezbolestně usmrtit zvíře, vyžaduje zkušenost, která se dá získat jen odpovídajícím školením.

3.12.2 Zvíře v hlubokém bezvědomí lze nechat vykrvácet; látky, které způsobují ochrnutí svalů před nástupem bezvědomí, látky, jež mají účinek podobný kurare, a usmrcování elektrickým proudem, při kterém proud neprochází mozkem, by neměly být používány bez předchozí anestezie.

Odstranění mrtvého zvířete by nemělo být dovoleno dříve, než nastane posmrtná ztuhlost.

TABULKA 1

Pokyny pro teplotu v místnostech

(držení zvířat v klecích, boxech a výbězích uvnitř budov)

Druh nebo skupiny druhů	Rozsah teploty (°C)
primáti Nového světa	20-28
Myš	20-24
Potkan	20-24
Křeček zlatý	20-24
Pískomil	20-24
Morče	20-24
primáti Starého světa	20-24
křepelka	20-24
Králík	15-21
Kočka	15-21
Pes	15-21
Fretka	15-21
Drůbež	15-21
Holub	15-21
Prase	10-24
Koza	10-24
Ovce	10-24
Skot	10-24
Kůň	10-24

Poznámka: Ve zvláštních případech, např. jde-li o umístění velmi mladých nebo bezsrstých zvířat, jsou žádoucí vyšší teploty, než je uvedeno.

TABULKA 2

Pokyny pro trvání karantény

Úvodní poznámka: U importovaných zvířat by měly být doby trvání karantény určeny podle ustanovení jednotlivých členských států. O trvání karantény by podle okolností měla rozhodnout kvalifikovaná osoba, zpravidla zařízením ustanovený veterinární lékař.

Druhy nebo skupiny druhů	počet dní
Myš	5-15
Potkan	5-15
Pískomil	5-15
Morče	5-15
Křeček zlatý	5-15
Králík	20-30
Kočka	20-30
Pes	20-30
Primáti	40-60

TABULKA 3
Pokyny pro držení malých hlodavců a králíků v klecích

(držení v zásobě a během pokusů)

Druhy	Nejmenší plocha podlahy na 1 zvíře (v cm ²)	Nejmenší výška klece (v cm)
Myš	180	12
Potkan	350	14
křeček zlatý	180	12
Morče	600	18
králík 1 kg	1 400	30
2 kg	2 000	30
3 kg	2 500	35
4 kg	3 000	40
5 kg	3 600	40

Poznámka: „Výška klece“ znamená vertikální vzdálenost mezi dnem klece a horní vodorovnou částí víka nebo klece.

Při plánování pokusů by měl být brán v úvahu možný růst zvířete, aby ve všech fázích pokusu byl pro zvíře dostatečný prostor odpovídající této tabulce.

Viz též grafy 1 až 5 a 8 až 12.

TABULKA 4
Pokyny pro odchov malých hlodavců mimo pokus v klecích

Druhy	Nejmenší plocha podlahy na 1 matku a vrh (v cm ²)	Nejmenší výška klece (v cm)
myš	200	12
potkan	800	14
křeček zlatý	650	12
morče	1 200	18
morče při skupinovém chovu	1 000 na 1 dospělé zvíře	18

Poznámka: K definici „výšky klece“ viz připomínku k tabulce 3.

TABULKA 5

Pokyny pro odchov chovných králíků mimo pokus v klecích

Hmotnost matky (v kg)	Nejmenší plocha podlahy na 1 matku a vrh (v m ²)	Nejmenší výška klece (v cm)	Nejmenší plocha na hnízdě (v m ²)
1	0,30	30	0,10
2	0,35	30	0,10
3	0,40	35	0,12
4	0,45	40	0,12
5	0,50	40	0,14

Poznámka: K definici „výšky klece“ viz poznámku k tabulce 3.

Nejmenší plocha podlahy na 1 matku s vrhem zahrnuje i plochu zaujatou hnízdem.

Viz též graf 6.

TABULKA 6

Pokyny pro umístění koček

(držení během pokusů a pro odchov)

Hmotnost kočky (v kg)	Nejmenší plocha pod- lahy na 1 kočku při chovu v kleci (v m ²)	Nejmenší výška klece (v cm)	Nejmenší plocha pod- lahy na 1 matku a vrh při chovu v kleci (v m ²)	Nejmenší plo- cha podlahy na 1 matku a vrh při chovu v boxu (v m ²)
0,5 — 1	0,20	50	—	—
1 — 3	0,30	50	0,58	2,00
3 — 4	0,40	50	0,58	2,00
4 — 5	0,60	50	0,58	2,00

Poznámka: Umístění koček v klecích by mělo být přísně omezeno. Jsou-li kočky drženy za těchto podmínek, měl by jim být, pokud to není na závalu pokusu, aspoň jednou denně umožněn volný pohyb mimo klec. Boxy pro kočky by měly být opatřeny mísou na výměšky, prostornými odpočívadly a vybavením pro šplhání a broušení drápů.

„Výška klece“ znamená kolmou vzdálenost mezi nejvyšším místem podlahy a nejnižším místem stropu klece.

K výpočtu nejmenší plochy podlahy mohou být započteny nad sebou uspořádané plochy odpočívadel. Nejmenší výměra plochy na matku s vrhem zahrnuje plochu bedny velkou 0,18 m², ve které se nacházejí mláďata.

Viz též graf 7.

TABULKA 7
Pokyny pro chov psů v klecích
 (držení během pokusu)

Výška psa v kohoutku (v cm)	Nejmenší plocha podlahy pro 1 psa (v m ²)	Nejmenší výška klece (v cm)
30	0,75	60
40	1,00	80
70	1,75	140

Poznámka: Psi by neměli být drženi v klecích déle, než je pro účel pokusu nezbytně nutné. Pokud je to sloučitelné s pokusem, měla by být psům poskytnuta nejméně jednou denně možnost volného pohybu. Měla by být stanovena lhůta, nad níž by pes neměl být držen v kleci bez každodenního volného pohybu. Plochy určené pro výběh by měly být tak velké, aby se pes mohl volně pohybovat. U klecí určených pro držení psů by neměly být používány mřížové podlahy, s výjimkou pokusů, kde jsou nutné.

Vzhledem ke značným rozdílům velikosti a k omezenému poměru velikosti a váhy u různých psích plemen by měla být výška klece vyměřena podle výšky v kohoutku u každého jednotlivého zvířete. Zpravidla by měla nejmenší výška klece činit dvojnásobek zjištěné výšky.

K definici „výšky klece“ viz poznámku k tabulce 6.

TABULKA 8

Pokyny pro chov psů v boxech
 (držení v zásobě i držení během pokusu a pro odchov)

Hmotnost psa (v kg)	Nejmenší plocha podlahy pro 1 psa (m ²)	Nejmenší plocha přilehlého výběhu na 1 psa	
		do 3 psů včetně (m ²)	více než 3 psi (m ²)
< 6	0,5	0,5 (1,0)	0,5 (1,0)
6 – 10	0,7	1,4 (2,1)	1,2 (1,9)
10 – 20	1,2	1,6 (2,8)	1,4 (2,6)
20 – 30	1,7	1,9 (3,6)	1,6 (3,3)
> 30	2,0	2,0 (4,0)	1,8 (3,8)

Poznámka: Čísla v závorkách udávají celkovou plochu na 1 psa, tj. podlažní plochu boxu s připočtením přilehlého výběhu. Psi, kteří jsou trvale drženi pod širým nebem, by měli mít přístup k chráněnému místu, kde by nacházeli útočiště při špatných povětrnostních podmínkách. Jsou-li psi drženi na mřížových podlahách, měli by mít k dispozici pevnou plochu jako místo pro spaní. Mřížové podlahy by měly být používány pouze tehdy, když to pokus vyžaduje. Dělicí stěny mezi boxy by měly být utvářeny tak, aby se psi nemohli navzájem poranit.

Všechny boxy by měly mít dostatečné odtoky.

TABULKA 9

Pokyny pro chov primátů v klecích

(držení v zásobě i během pokusu a pro odchov)

Úvodní poznámka: Vzhledem k velmi rozdílným velikostem a charakteristickým vlastnostem primátů je zvláště důležité, aby konstrukce a vybavení jakož i rozměry klecí byly přizpůsobeny zvláštním potřebám těchto zvířat. Celkový objem klece je pro primáty právě tak důležitý jako podlažní plocha klece. Obecně platí, že výška klecí by měla být co možná největší, přinejmenším pro lidoopy a jiné velké primáty. Klece by měly být aspoň tak vysoké, aby v nich zvířata mohla stát zpříma. Nejmenší výška klece pro dlouhoruké primáty (*Brachiatroes*) by měla být vyměřena tak, aby se tato zvířata natažena mohla houpat na stropě, aniž by se přitom nohama dotýkala podlahy klece. Je-li třeba, měly by být klece vybaveny vysoko umístěnými sedátky, aby primáti mohli využívat hořejší část klece.

Pokud se snášejí, mohou být primáti umístěni v klecích po dvou. Není-li držení ve dvojicích možné, měly by být klece postaveny tak, aby zvířata měla vzájemný zrakový kontakt. V případě potřeby by měla být možnost tento zrakový kontakt vyloučit.

S přihlédnutím k těmto poznámkám představuje následující tabulka obecný pokyn pro držení v klecích druhových skupin, které jsou nejčastěji používány (nadčeledi *Cebioidea* a *Cercopithecoidea*).

Hmotnost primáta (v kg)	Nejmenší plocha podlahy pro 1 nebo 2 zvířata (v m ²)	Nejmenší výška klece (v cm)
< 1	0,25	60
1 – 3	0,35	75
3 – 5	0,50	80
5 – 7	0,70	85
7 – 9	0,90	90
9 – 15	1,10	125
15 – 25	1,50	125

Poznámka: K definici „výšky klece“ viz poznámku k tabulce 6.

TABULKA 10

Pokyny pro držení prasat v klecích

(držení v zásobě a během pokusů)

Hmotnost prasete (v kg)	Nejmenší plocha podlahy pro 1 prase (v m ²)	Nejmenší výška klece (v cm)
5 – 15	0,35	50
15 – 25	0,55	60
25 – 40	0,80	80

Poznámka: Tabulka by se použila také pro selata. Prasata by měla být držena v klecích, jen pokud to účel pokusu nezbytně vyžaduje. I v takových případech by měla být prasata takto držena jen po co možná krátkou dobu.

K definici „výšky klece“ viz poznámku k tabulce 6.

TABULKA 11

Pokyny pro chov hospodářských užitkových zvířat v boxech

(držení v zásobě a během pokusu v uživatelských zařízeních)

Druhy a hmotnost	Nejmenší plocha podlahy	Nejmenší délka boxu	Nejmenší výška dělicích stěn mezi boxy	Nejmenší plocha podlahy na 1 zvíře při skup. chovu	Nejmenší délka žlabu pro 1 zvíře	
(v kg)	(v m ²)	(v m)	(v m)	(v m ²)	(v m)	
Prasata	10 – 30	2,0	1,6	0,8	0,20	
	30 – 50	2,0	1,8	1,0	0,25	
	50 – 100	3,0	2,1	1,2	0,30	
	100 – 150	5,0	2,5	1,4	0,35	
	> 150	5,0	2,5	1,4	0,40	
Ovce	< 70	1,4	1,8	1,2	0,7	0,35
Kozy	< 70	1,6	1,8	2,0	0,8	0,35
Skot	< 60	2,0	1,1	1,0	0,8	0,30
	60 – 100	2,2	1,8	1,0	1,0	0,30
	100 – 150	2,4	1,8	1,0	1,2	0,35
	150 – 200	2,5	2,0	1,2	1,4	0,40
	200 – 400	2,6	2,2	1,4	1,6	0,55
	> 400	2,8	2,2	1,4	1,8	0,65
Dospělí koně		13,5	4,5	1,8	–	–

TABULKA 12

Pokyny pro chov hospodářských užitkových zvířat ve stáních

(držení v zásobě a během pokusů v uživatelských zařízeních)

Druhy a hmotnost	Nejmenší plocha stání	Nejmenší délka stání	Nejmenší výška dělicích stěn mezi stánými	
(v kg)	(v m ²)	(v m)	(v m)	
Prasata	100 – 150	1,2	2,0	0,9
	>150	2,5	2,5	1,4
Ovce	< 70	0,7	1,0	0,9
Kozy	< 70	0,8	1,0	0,9
Skot	60 – 100	0,6	1,0	0,9
	100 – 150	0,9	1,4	0,9
	150 – 200	1,2	1,6	1,4
	200 – 350	1,8	1,8	1,4
	350 – 500	2,1	1,9	1,4
	> 500	2,6	2,2	1,4
Dospělí koně		4,0	2,5	1,6

Poznámka: Stání jsou tak široká, aby v nich zvířata mohla pohodlně ležet.

TABULKA 13

Pokyny pro chov ptáků v klecích

(držení v zásobě a během pokusu v uživatelských zařízeních)

Druhy a hmotnost (v g)	Nejmenší plocha podlahy pro 1 ptáka (v cm ²)	Nejmenší plocha podlahy pro 2 ptáky (v cm ² /1 pták)	Nejmenší plocha podlahy pro 3 a více ptáků (v cm ² /1 pták)	Nejmenší výška klece (v cm)	Nejmenší délka krmítka pro 1 ptáka (v cm)
kur dom. 100 – 300	250	200	150	25	3
300 – 600	500	400	300	35	7
600 – 1200	1 000	600	450	45	10
1200 – 1800	1 200	700	550	45	12
1800 – 2400	1 400	850	650	45	12
(Kohouti) > 2400	1 800	1 200	1 000	60	15
Křepelky 120 – 140	350	250	200	15	4

Poznámka: „Plochou“ se rozumí součin délky a šířky klece; určuje se horizontální výměr vnitřního prostoru klece. „Plochou“ se nerozumí součin délky a šířky základny klece.

K definici „výšky klece“ viz poznámku k tabulce 6.

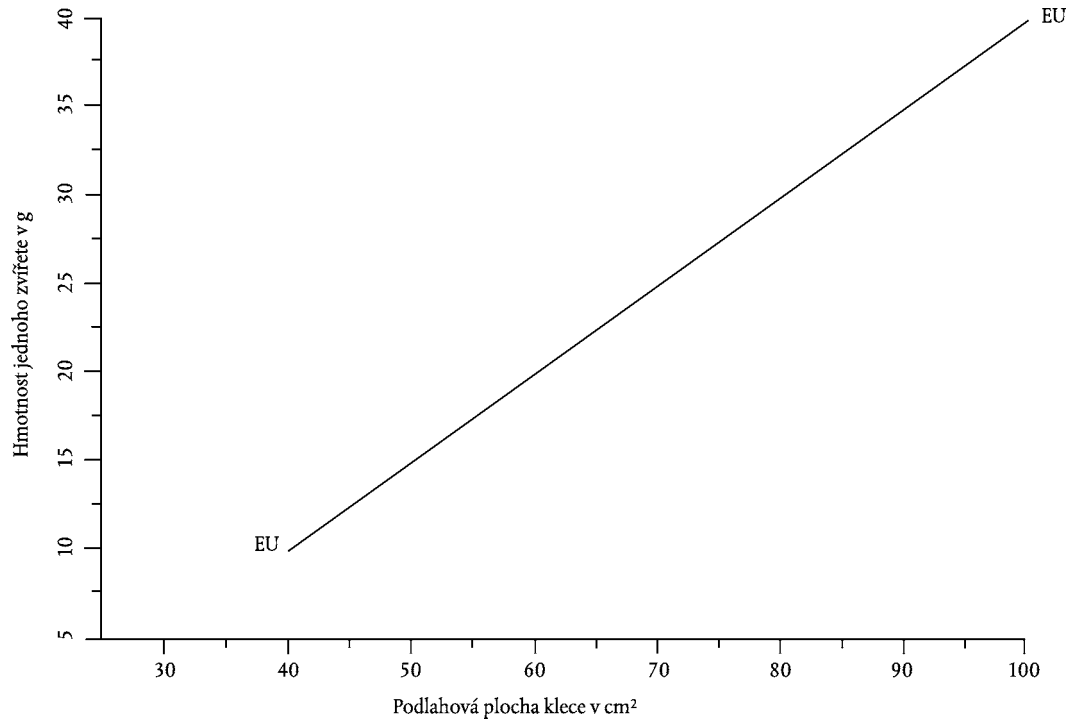
Velikost ok u mřížových podlah by neměla činit u malých kuřat víc než 10 x 10 mm a u kuřic a dospělých zvířat víc než 25 x 25 mm. Tloušťka drátu by měla být nejméně 2 mm. Sklon dna klece by neměl být větší než 14 % (8 stupňů). Vodní korytka by měla být stejně dlouhá jako krmítka. Jsou-li k dispozici kapátkové nebo kalíškové napáječky, mělo by každé zvíře mít přístup ke dvěma z nich. Klece by měly být vybaveny hřadovacími tyčemi a koncipovány tak, aby zvířata v klecích pro jednotlivé umístění měla vzájemný zrakový kontakt.

GRAF 1

Myši
(v zásobě nebo během pokusů)

Minimální podlahová plocha klece

Při dané hmotnosti zvířete plná úsečka EU — EU udává minimální plochu, která by mu měla být přidělena.

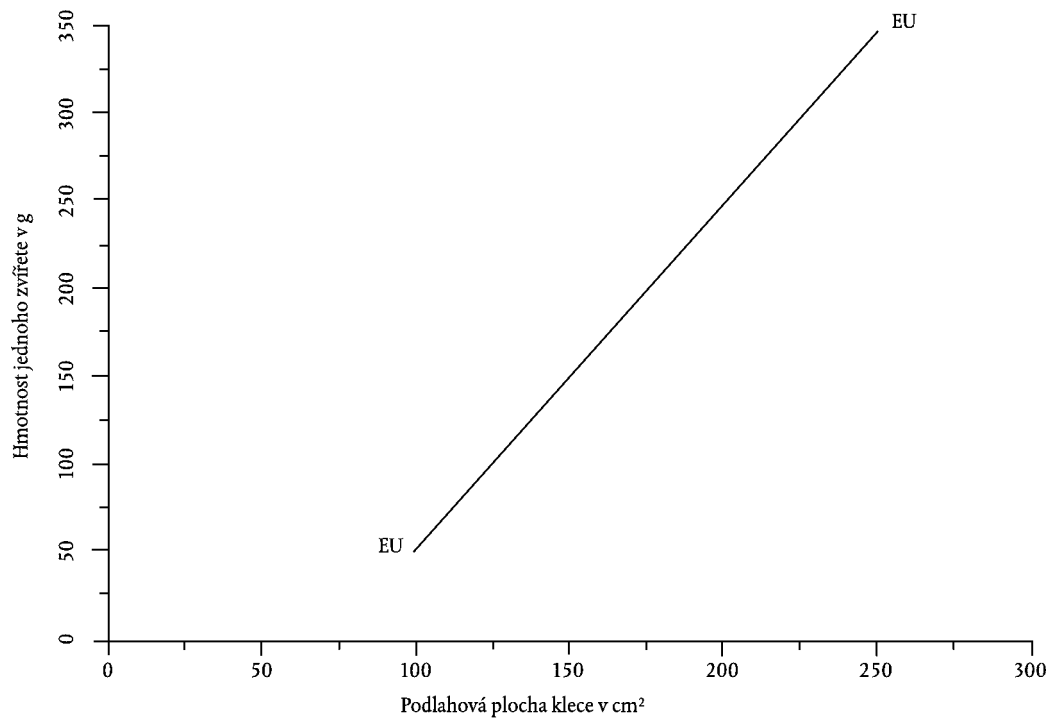
GRAF 2

Potkani

(v zásobě nebo během pokusů)

Minimální podlahová plocha klece

Při dané hmotnosti zvířete plná úsečka EU — EU udává minimální plochu, která by mu měla být přidělena.

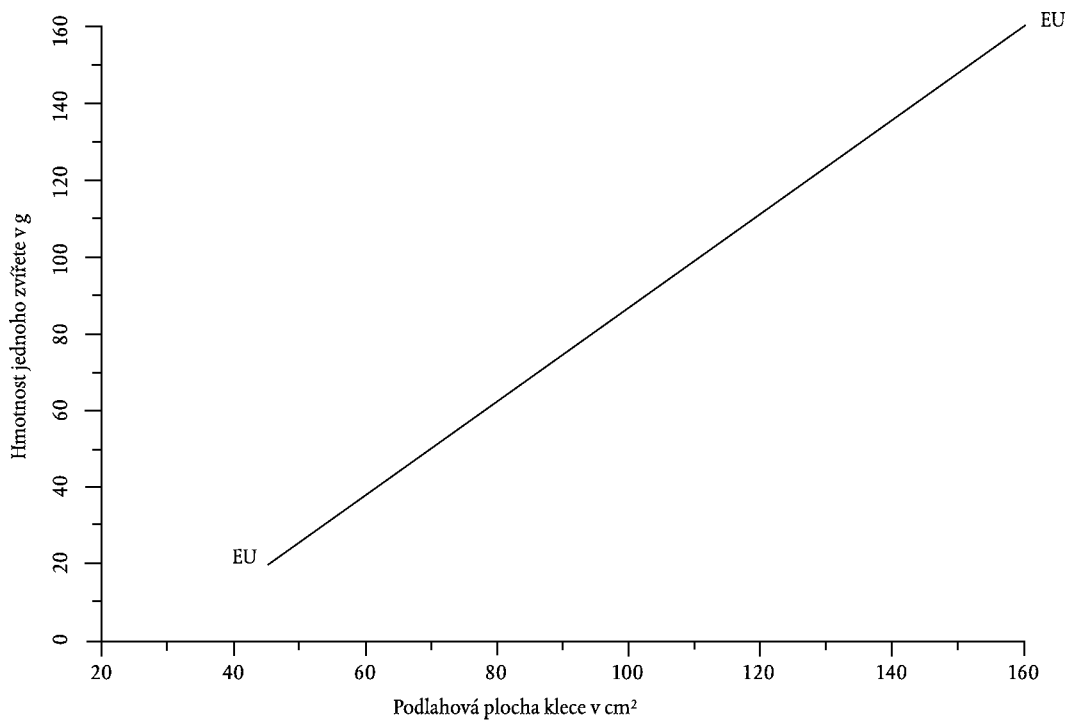
GRAF 3

Křečci zlatí

(v zásobě nebo během pokusů)

Minimální podlahová plocha klece

Při dané hmotnosti zvířete plná úsečka EU — EU udává minimální plochu, která by mu měla být přidělena.

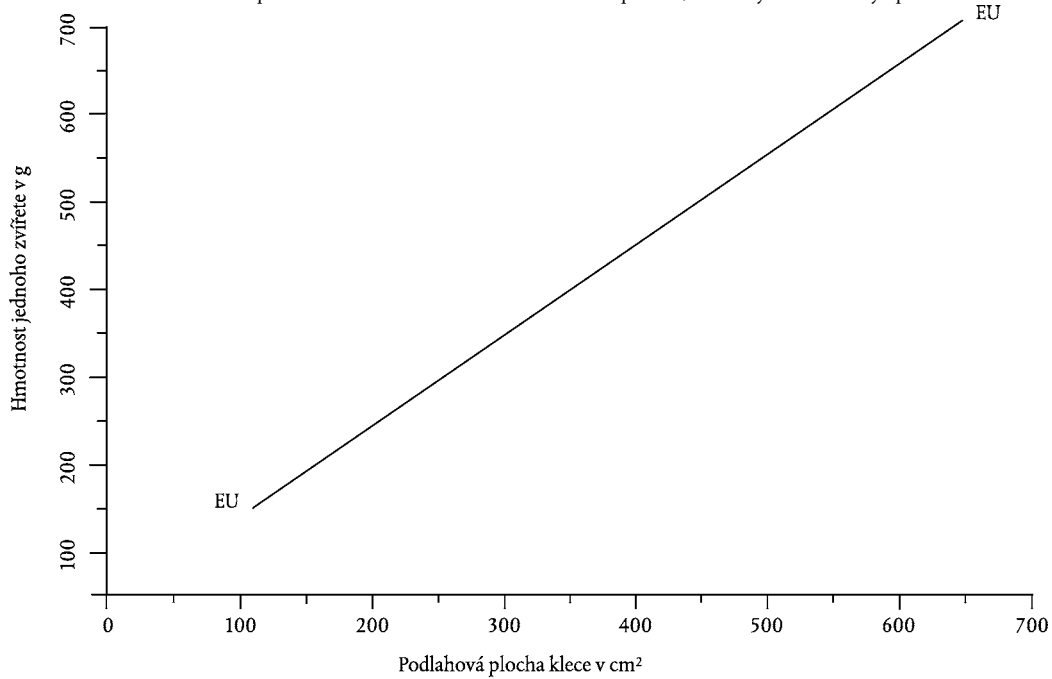
GRAF 4

Morčata

(v zásobě nebo během pokusů)

Minimální podlahová plocha klece

Při dané hmotnosti zvířete plná úsečka EU — EU udává minimální plochu, která by mu měla být přidělena.

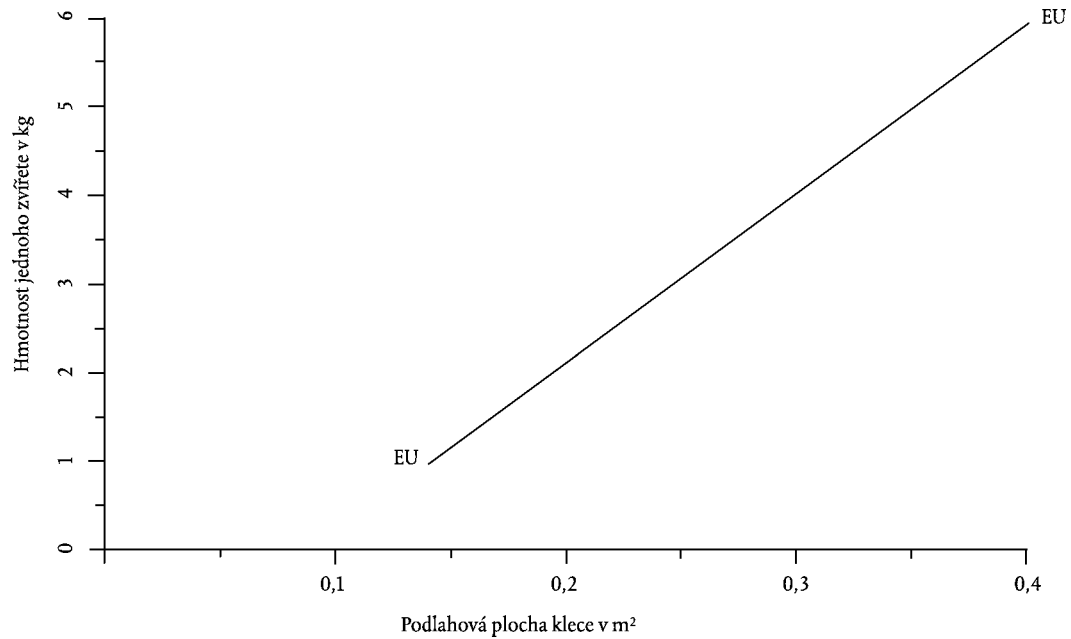
GRAF 5

Králíci

(v zásobě nebo během pokusů)

Minimální podlahová plocha klece

Při dané hmotnosti zvířete plná úsečka EU — EU udává minimální plochu, která by mu měla být přidělena.

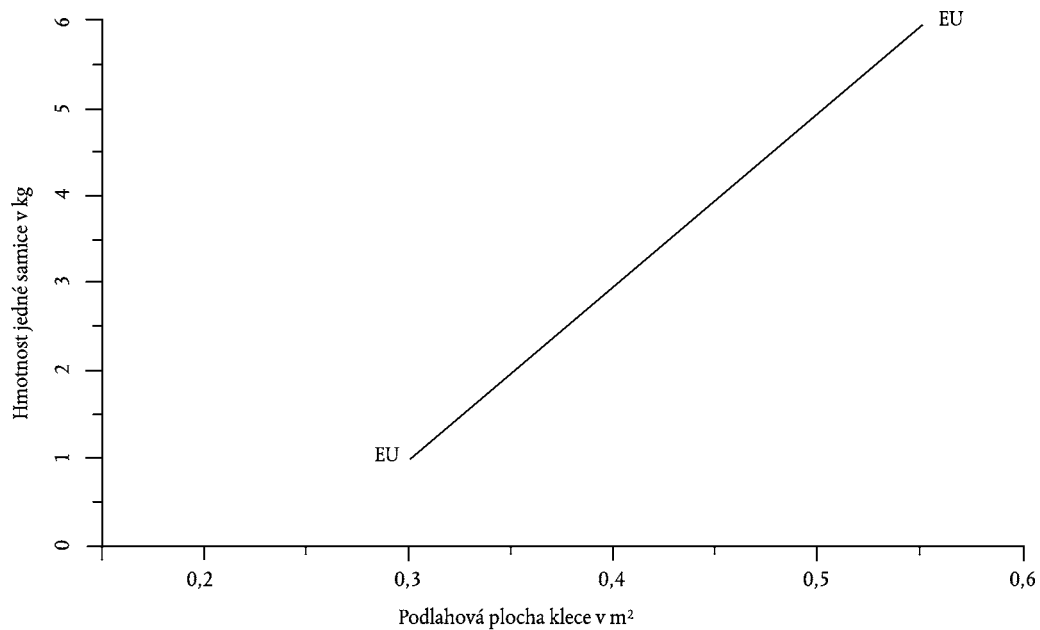
GRAF 6

Králíci

(při odchovu)

Minimální podlahová plocha klece a plocha pro samici s neodstavenými mláďaty

Při dané hmotnosti samice s neodstavenými mláďaty plná úsečka EU — EU udává minimální plochu, která by jí měla být přidělena.

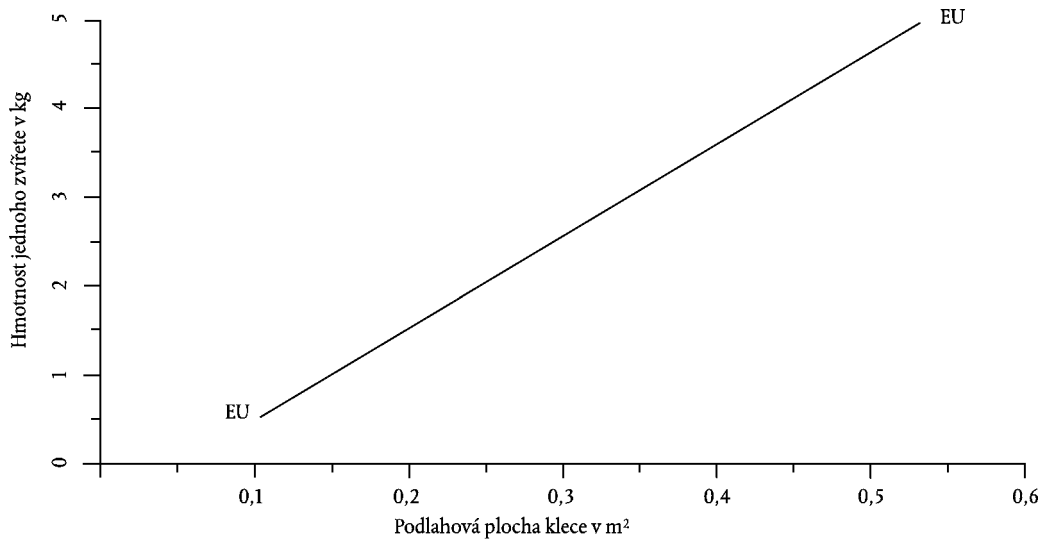
GRAF 7

Kočky

(v zásobě nebo během pokusů)

Minimální podlahová plocha klece

Při dané hmotnosti zvířete plná úsečka EU — EU udává minimální plochu, která by mu měla být přidělena.

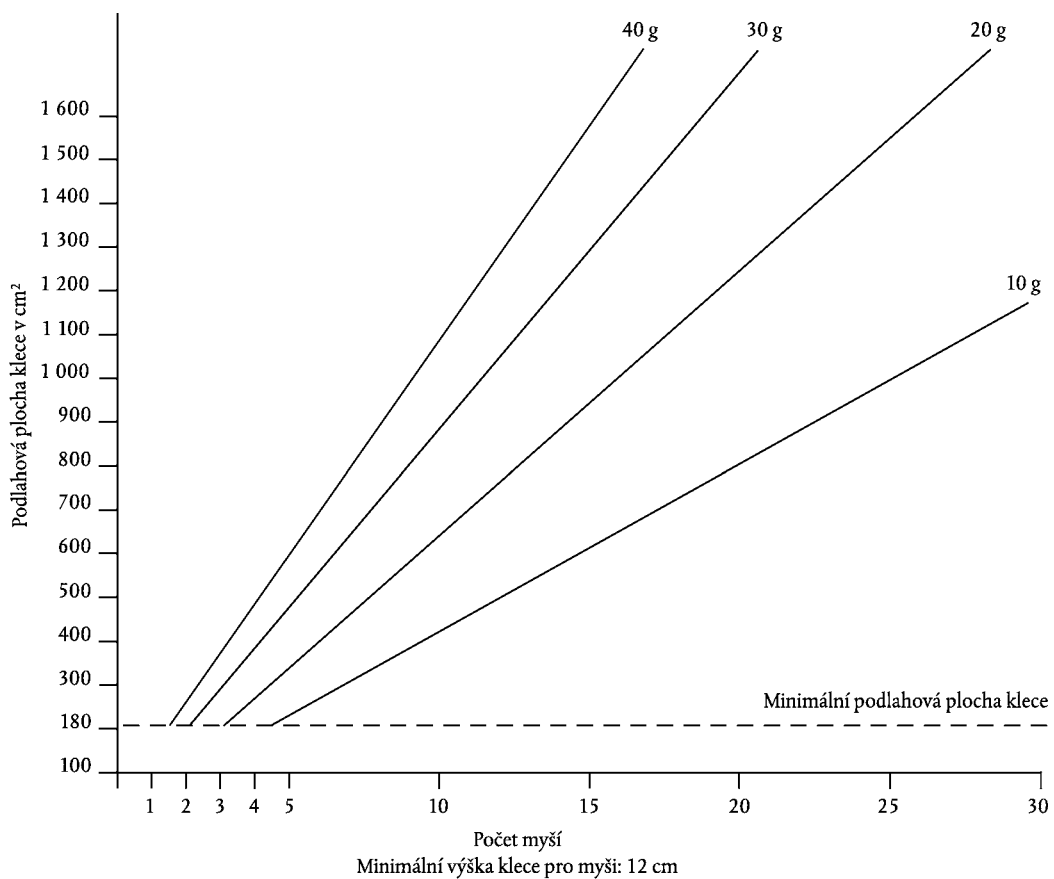

GRAF 8

Ukazatel vztahu mezi počtem myší v kleci a podlahovou plochou klece

(v zásobě a během pokusů)

Úsečky představují průměrné hmotnosti a odpovídají úsečce EU-EU z grafu 1.

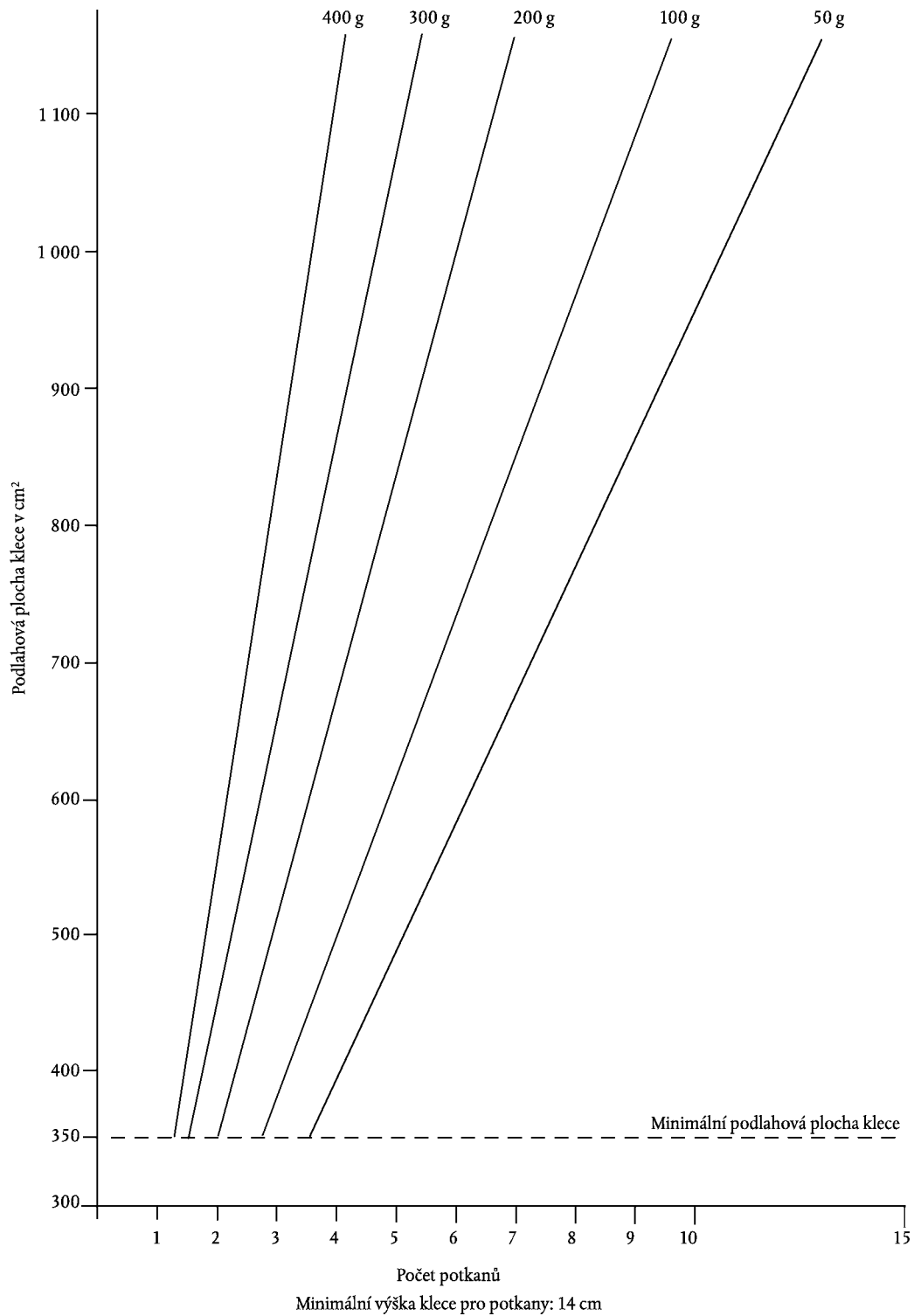

GRAF 9

Ukazatel vztahu mezi počtem potkanů v kleci a podlahovou plochou klece

(v zásobě a během pokusů)

Úsečky představují průměrné hmotnosti a odpovídají úsečce EU-EU z grafu 2.

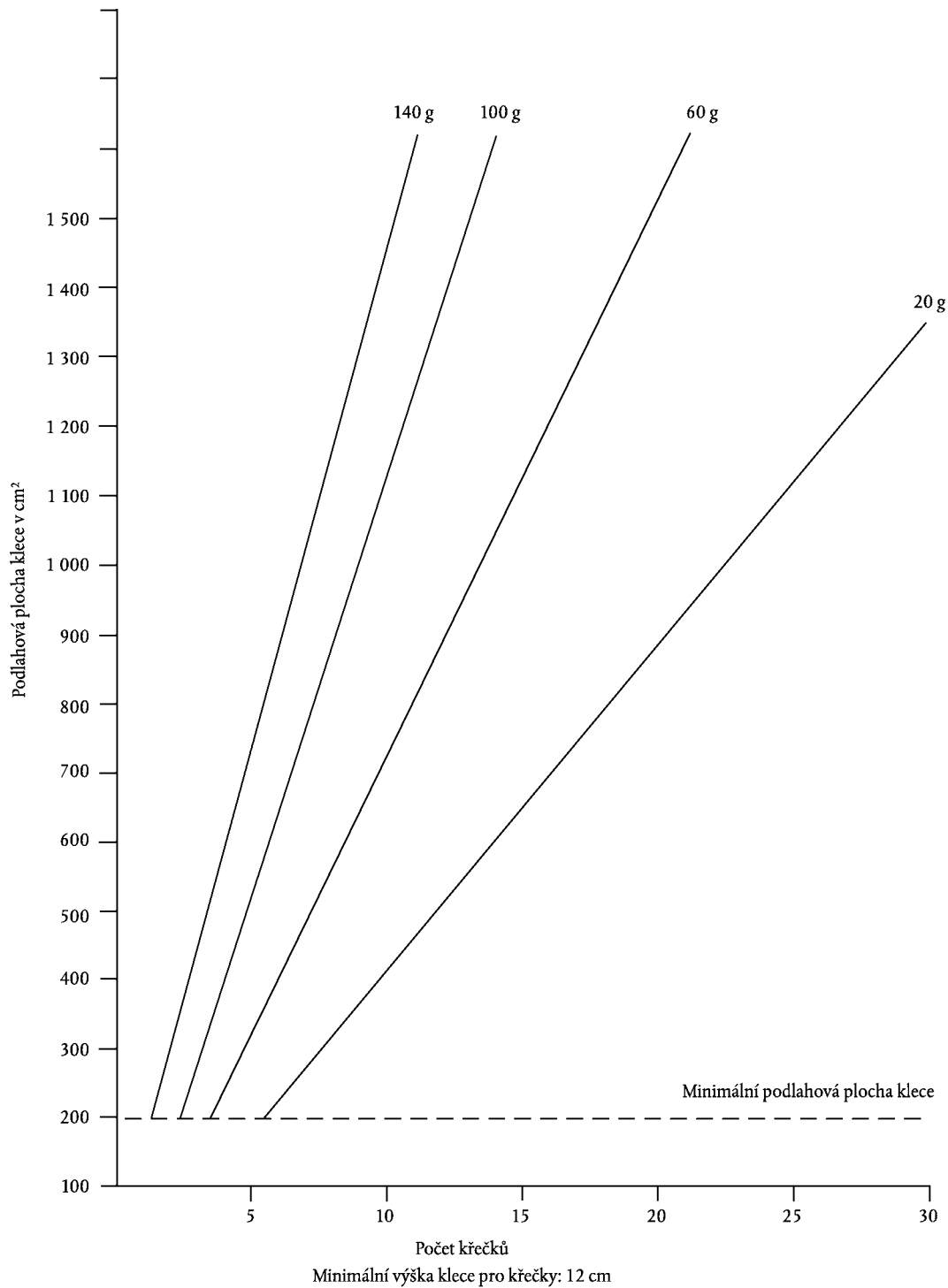

GRAF 10

Ukazatel vztahu mezi počtem křečků v kleci a podlahovou plochou klece

(v zásobě a během pokusů)

Úsečky představují průměrné hmotnosti a odpovídají úsečce EU-EU z grafu 3.

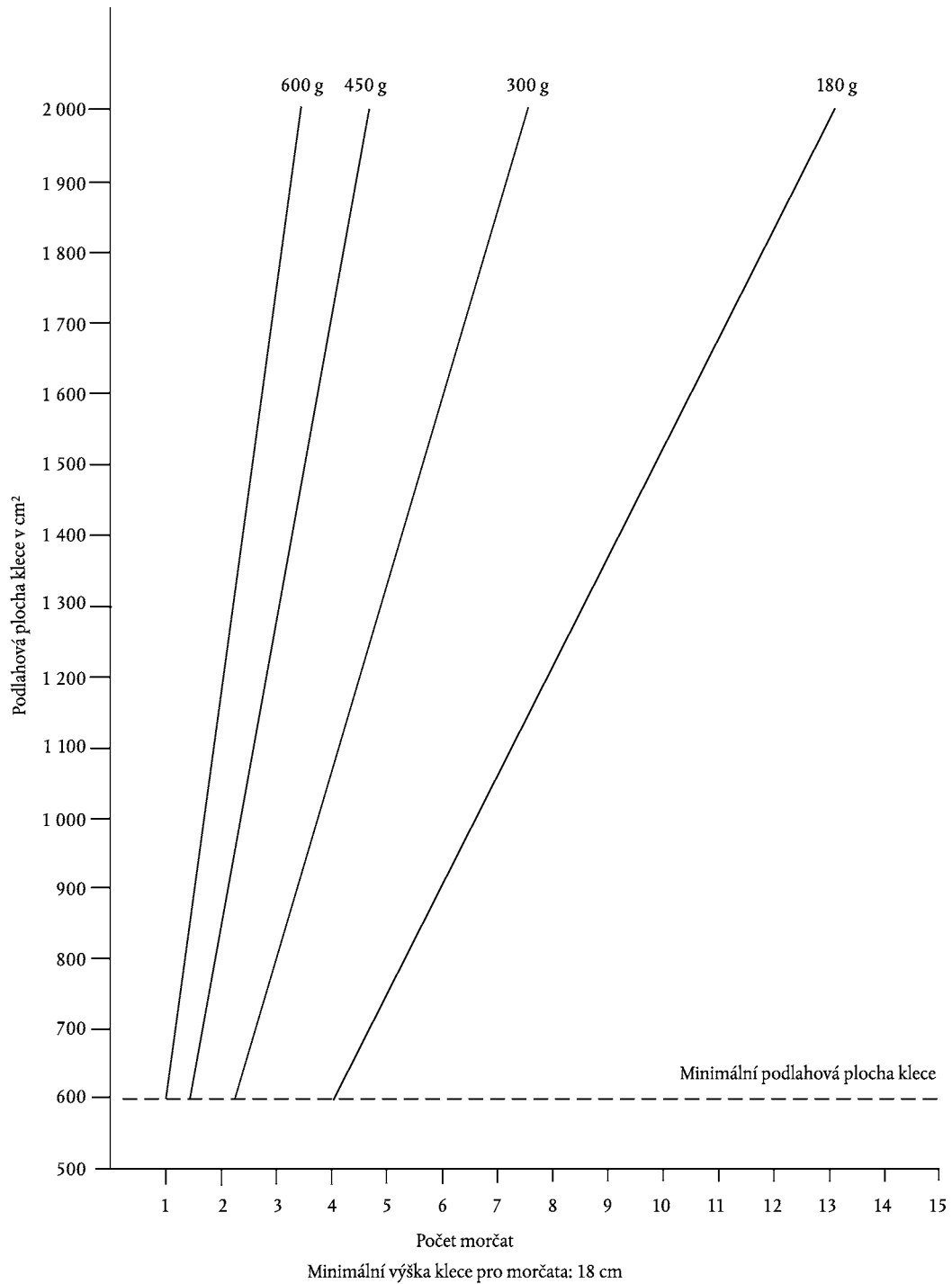

GRAF 11

Ukazatel vztahu mezi počtem morčat v kleci a podlahovou plochou klece

(v zásobě a během pokusů)

Úsečky představují průměrné hmotnosti a odpovídají úsečce EU-EU z grafu 4.

GRAF 12

Ukazatel vztahu mezi počtem králíků v kleci a podlahovou plochou klece

(v zásobě a během pokusů)

Úsečky představují průměrné hmotnosti a odpovídají úsečce EU-EU z grafu 5.

